

YENİ 'MEDENİYETLER ÇATIŞMASI'NDA YUNANİSTAN'IN BELİRSİZ ROLÜ: YUNAN DENİZCİLERİN AB YAPTIRIMLARINI İHLALLERİNİN HUKUKİ, POLİTİK VE EKONOMİK AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Gerçekten de Moskova'nın 'meşru müdafaa,' Kiev'in de 'saldırı suçu' yönündeki argümanları karşılaştırıldığında ve Rusya'nın kendisine yönelik somut ve fiili bir saldırı yokken işgal niteliğinde askeri hareket başlattığı dikkate alındığında, meşru müdafaa söyleminin hukuki ve politik normlara ve teamüllere uygun düşmediği sonucuna ulaşılmaktadır.

Yasin Yıldırım

Öğr. Gör., Kurşunlu Adalet MYO, Çankırı Karatekin Üniversitesi, Çankırı, Türkiye
Doktora Adayı, Ortadoğu Çalışmaları Doktora Programı, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Ankara, Türkiye

Rabia Yıldırım

Öğr. Gör., Kurşunlu Adalet MYO, Çankırı Karatekin Üniversitesi, Çankırı, Türkiye
Doktora Adayı, Özel Hukuk Doktora Programı, Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye

24 Şubat 2022 tarihinde Rusya Federasyonu (Rusya), Belarus ve sözde bağımsızlıklarını ilan eden Donetsk ve Lugansk 'halk cumhuriyetleri'nin açık desteğiyle, Ukrayna'ya karşı topyekün bir işgal hareketine girişmiştir. Aradan geçen yaklaşık 18 aylık süre zarfında Rusya takribi 50.000 askerini, Ukrayna ise 20.000'i asker ve 40.000'i sivil olmak üzere toplamda 60.000 civarında insanını kaybetmiştir.¹ İki taraftan yaralananların sayısı ise yüzbinlerle ifade edilmekte olup net bir veriye erişmek an itibarıyla mümkün değildir. Savaş ilk günden bu yana şiddetini tüm hızıyla sürdürmektedir. İki taraf da uluslararası ölçekte askeri ve politik destek almakta olup Avrupa Birliği (AB), Amerika Birleşik Devletleri (ABD),

ve Birleşik Krallık başta olmak üzere 'Batı' olarak tasvir edilebilen bir grup, Ukrayna'ya; Suriye Arap Cumhuriyeti, Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti (Kuzey Kore), Çin Halk Cumhuriyeti ("Çin") gibi ülkeler ise Rusya'ya destek vermektedir.

21 Temmuz 2021 tarihinde Rusya Devlet Başkanlığı'nın internet sitesinde Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in imzasıyla "Ruslar ve Ukraynalıların Tarihsel Birlikteliği Üzerine" başlıklı uzunca bir makale yayımlanmış ve aylar sonrasında başlayacak işgalin gerekçelerini Rusya perspektifinden ortaya koymuştur. Putin bu makalesinde Ruslar, Ukraynalılar ve Belarusların

esasinda tek bir ulus olduklarını, Ukrayna'nın doğusunda etnik kökenleri itibariyle Rus olan milyonlarca insanın var olduğunu, dolayısıyla bu toprakların da esasında Rusya'ya ait olduğunu, mevcut Ukrayna hükümetinin kadim Rus topraklarını işgal ettiğini, Rusya'nın meşru müdafaa kapsamında kendisini savunduğunu, Ukrayna hükümetinin Batı dünyası tarafından kontrol edildiğini ileri sürmüş ve Ukrayna'yı Nazizm'i benimsemekle itham etmiştir.² Kısacası Putin, Şubat 2022'de başlayacak olan askeri hareketin bir işgal değil bilakis hak arama mücadelesi olduğunu beyan ederek meşruiyet iddiasında bulunmuştur.

Putin'in birçok tarihsel ve kültürel vurguya da yer verdiği bu makalesi esasında yıllardır Afrika, Orta Asya, Ortadoğu ve Kafkasya'da yayılcı bir politika izleyen ve Batı karşıtlığını temel ideoloji olarak benimseyen Rusya'nın işgal hareketini meşrulaştırma aracından başka bir şey değildir. Dahası bu argümanlar ne hukuki ne de akademik mecralarca kabul görmektedir. Birçok uluslararası hukuk uzmanı da Putin'in argümanlarını mantıklı veya yerinde bulmamakta ve Rusya'nın devlet eliyle 'saldırı suçu'nu işlediğini ifade etmektedirler.³ Gerçekten de Moskova'nın 'meşru müdafaa,' Kiev'in de 'saldırı suçu' yönündeki argümanları karşılaştırıldığında ve Rusya'nın kendisine yönelik somut ve fiili bir saldırı yokken işgal niteliğinde askeri hareket başlattığı dikkate alındığında, meşru müdafaa söyleminin hukuki ve politik normlara ve teamüllere uygun düşmediği sonucuna ulaşmaktadır.

Kaldı ki işgalden sonra Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda 2 Mart 2022'den 23 Şubat 2023'e kadar işgale ilişkin olarak yapılan tüm oylamalarda başta AB üyeleri, ABD ve Birleşik Krallık olmak üzere üye ülkelerin çok büyük çoğunluğu Rusya'nın işgalinin haksız olduğu, Rus kuvvetlerinin Ukrayna'dan çekilmesi gerektiği, insan hakları ihlallerinin vuku bulduğu yönünde görüş bildirmiş ve işgale olan siyasi tepkilerini ortaya koymuşlardır. Moskova ile yakın ilişkileri bulunan bir takım Asya, Orta Afrika, Ortadoğu ülkeleri ise bu tür kararlara karşı olumsuz ya da çekimser yönde oy kullanarak duruşlarını belli etmişlerdir. Sonuç olarak, Samuel Huntington'un 'Medeniyetler Çatışması'nda da tasvir ettiğine benzer bir Batı ve Doğu arasında yeni bir mücadelenin başladığını ifade etmek mümkün hale gelmiştir.

Uluslararası Toplumun Rusya'ya Yönelik Tepkileri: Yaptırımlar ve Boykot

Rusya'nın Ukrayna'ya karşı başlattığı işgal hareketini izleyen ilk günlerden itibaren Batı dünyası, Ukrayna'ya askeri, lojistik ve politik desteğin yanı sıra, Moskova ve Minsk hükümetlerine ve bazı Rus ve Belarus devlet adamları ile üst düzey askerlere karşı sistemli bir yaptırım ve boykot programına başlamışlardır. Bu yaptırım ve boykot programının en aktif yürütücülerinden biri AB'dir. AB günümüzde hem kurumsal olarak hem de münferit üyeleri aracılığıyla en sert yaptırım uygulayan

Kaldı ki bu savaşın Rusya'ya günlük maliyetinin yaklaşık 1 milyar Euro olduğu yönündeki analiz ve hesaplamalar da dikkate alındığında ekonomik yaptırımların boyutu ve etkisi daha net bir şekilde görülebilmektedir.

aktörlerin başında gelmektedir.⁴ AB'nin Rusya ve müttefiklerine yönelik yaptırımları temel olarak; 1) ekonomik yaptırımlar, 2) vize yaptırımları, 3) bireysel yaptırımlar olmak üzere üç ana grupta toplanmaktadır. AB bu üç grup altındaki muhtelif yaptırımları ile Rusya'ya karşı somut bir tepki ortaya koymak ve Rus hükümetinin savaşı askeri, ekonomik ve politik zeminde sürdürme gücü ve direncini kırmak istemektedir. AB'nin kurumsal ve sistemli yaptırımları finans, lojistik ve ulaşım, enerji, savunma, ham ve mamul maddelerin dolaşımı, hizmetler ve medya sektörleri üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Bu kapsamda günümüze kadar; 10 Rus bankası ve Rus Merkez Bankası uluslararası SWIFT işlemlerinden ve finansal ekosistemden menedilmiş, Rusya'nın Avrupa'daki sermaye ve finans piyasalarına erişimi engellenmiş, Rus orijinli kripto-cüzdanlar uluslararası ölçekteki resmi işlemlerden dışlanmış, AB hava sahası tüm Rus uçuşlarına kapatılmış, Rus tır ve kamyonlarının AB'ye girmesi yasaklanmış, Rus kömürü, çeliği, demiri ve petrolünün satın alınması yasaklanmış, petrol rafine sektöründe kullanılan Rus menşeli ürünlerin kullanımına yasak getirilmiş, her türlü Rus yapımı silahlı ürünlerin alım satımı sonlandırılmıştır. Bahsi geçen yaptırımlar AB'nin kurumsal organları vasıtası ile gerçekleştirilmekte olup münferit AB üyesi ülkeler ve de bu ülke kanunlarına göre kurulmuş olan ve uluslararası ölçekte faaliyet gösteren birçok Avrupalı şirket de Rusya'daki faaliyetlerini ya sonlandırmış ya da büyük ölçüde azaltma yoluna gitmişlerdir. AB ve Avrupalı devletler ile şirketlerin yanı sıra ABD ve Amerikan şirketleri de Rusya ve Belarus'a karşı ağır yaptırımlar yönelmekte ve Moskova hükümetini ekonomik olarak baskı altında tutmaya çalışmaktadır.

AB ve ABD önderliğindeki uluslararası yaptırımların ilk günden itibaren Rusya'ya karşı somut ve tahrir edici bir şekilde etki ettiğini belirtmek mümkündür. Dünya Bankası, Uluslararası Para Fonu ve Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü'nün verilerine göre sadece 2022'de Rusya'nın gayrisafi milli hasılası %2.1 oranında azalmış, Rusya'nın petrol gelirleri önceki yıla göre %40 oranında düşmüş, Rus Merkez Bankası'nın 300 milyar euro tutarındaki malvarlığı bloke edilmiş, Rus bankacılık sisteminin mal varlığının %70'i yaptırımlar kapsamında etkisiz hale gelmiş, ve yine yaptırım altındaki Rus devlet adamlarının toplamda 20 milyar Euro tutarında malvarlıkları dondurulmuştur.

Rusya'nın işgalin başlamasının üzerinden geçen 18 aylık süre zarfında ekonomik yaptırımlar sebebiyle darbeler aldığı aşikârdır. Savaşın, Rus kuvvetleri Ukrayna'dan kendi iradeleri ile çekilene veya tamamen püskürtülene kadar süreceği ve bunun da ne zaman gerçekleşeceğinin muallak olduğu gerçeği göz önüne alındığında, Rus ekonomisinin gün geçtikçe güç kaybedeceği anlaşılmaktadır. Kaldı ki bu savaşın Rusya'ya günlük maliyetinin yaklaşık 1 milyar Euro olduğu yönündeki analiz ve hesaplamalar da dikkate alındığında ekonomik yaptırımların boyutu ve etkisi daha net bir şekilde görülebilmektedir.

Rusya'ya yönelik tüm yaptırım kalemleri içerisinde denizcilik/taşımacılık sektöründeki yaptırımlar gerek yarattığı etki, gerek denizciliğin Rus petrolünün dünyaya açılması için en elverişli yol olması hasebiyle özel bir önem arz etmektedir. Bu bağlamda, bir AB üyesi olan, dünyanın önde gelen denizci ülkelerinden Yunanistan'ın kanunlarına göre kurulmuş Yunan şirketlerinin AB'nin yaptırım kararlarının aksine Rus gemilerine ve dolayısıyla Moskova hükümetine yardımcı olmaları ise dikkat çekicidir.

Denizcilik ve Petrol Ticaretine Dair Spesifik Yaptırımlar ve Hukuki Zemin

AB'nin Rusya'ya yönelik uyguladığı yaptırımlar arasında denizcilik alanındaki ve petrol ticaretine dair yaptırımlar spesifik bir öneme sahiptir. AB kurumları, Rusya'yı ekonomik olarak izole etmek için bir dizi tedbir almış ve bu kapsamda;

- I) İnsani yardım malzemesi ve ilaç taşıyan gemiler istisna olmak üzere, AB sınırları içerisinde bulunan tüm limanları Rus bayraklı gemilere kapatmış,
- II) Hangi ülke bayrağı altında olursa olsun Rus Gemi Sicili tarafından tasdik edilmiş gemilerin AB limanlarına erişimi yasaklamış,
- III) Avrupalı liman işletmecilerinin Rusya ve üçüncü ülkeler arasındaki petrol ticaretine ilişkin olarak limancılık hizmetleri vermelerini yasaklamış,
- IV) Yaptırımları delmek için gemiden gemiye nakliye süreçlerine girmiş herhangi bir sivil geminin AB limanlarına erişimini durdurmuş,
- V) Navigasyon İzleme Sistemlerini kasıtlı olarak manipüle eden, değiştiren veya kapatan tüm gemilerin de AB limanlarına girişlerini engellemiştir.

Bunlara ilaveten Rus petrolünün ve petrole bağlı yan ürünlerin de ithal edilmesini yasaklayarak Moskova hükümetinin belki de en önemli gelir kaynaklarından birine büyük bir darbe vurmuştur. AB, denizciliğe ve

petrol ticaretine ilişkin bu yaptırımlar ile Rusya'nın Karadeniz'den başlayıp önce Ege, sonra Akdeniz'e, oradan da tüm dünyaya açılan deniz trafiğini ve petrol ticaretini durdurmayı amaçlamış ve bunu da büyük ölçüde başarmıştır. Savaş öncesinde, Rusya'nın ham ve rafine edilmiş petrol ihracatının yarısından çoğunun AB ülkeleri ile yapıldığı ve sadece 2021 yılında Rusya'nın AB'ye 70 milyar Euro tutarında petrol ihraç ettiği dikkate alındığında AB'nin bu yaptırımlarının Rus ekonomisine verdiği zarar daha net bir şekilde görülebilmektedir.

Denizcilik ve petrol ticaretine ilişkin yaptırımların hukuki zemininde ise Avrupa Konseyi'nin hazırladığı ve uygulamakta olduğu 6 Ekim 2022 tarihli 2022/1903, 2022/1904, 2022/1905, 2022/1906, 2022/1907 ve 2022/1908 sayılı Tüzükler yer almaktadır.⁵ İşgalin hemen ardından hazırlanan 2022/263 sayılı Tüzük ile 2014 yılında Kırım'ın ilhak edilmesi ile başlayan ilk yaptırımları ihtiva eden 833/2014 ve 269/2014 sayılı Tüzükler de yerlerini 2022 yılında hazırlanan son ve güncel Tüzüklere bırakmıştır. Denizcilik özelindeki yaptırımları ihtiva eden 2022 tarihli bu Tüzüklerin dışında diğer sektörlerdeki muhtelif yaptırımlar ise yine Konsey tarafından çıkarılan 2022 ve 2023 tarihli başkaca Tüzükler ile icra edilmektedir.

Tüzüklerin hukuk tekniği bakımından en önemli özellikleri ise bu normların tüm AB üyesi ülkeler nezdinde genel uygulama alanına sahip, tüm üye ülkeler için bütünüyle bağlayıcı ve yine tüm üye ülkelerde doğrudan uygulanabilen hukuki tasarruflar olmalarıdır. İç hukuka aktarılmalarına gerek olmayan bu Tüzükler kabul edilmeleri ile birlikte Avrupa hukuki yetki sahasında bulunan her bir ülkede aynı anda yürürlüğe girmekte ve dolayısıyla her bir ülkenin ilgili kurumları için de uyulması zorunlu bir hale gelmektedirler. Dahası Tüzüklerin muhteviyatları yürürlüğe girmeden önceki süreçte öncelikle üye ülkeler tarafından istişare edilmekte ve devamında Avrupa Komisyonu tarafından ilgili kanunlaştırma çalışmaları başlamaktadır. Tüm bu süreçte

de üye ülkeler arasında mutlak bir siyasi ve hukuki konsensusa ihtiyaç duyulduğu muhakkaktır. Hal böyleyken Tüzüklerin, AB üyesi tüm ülkelerin ve de topyekûn bir biçimde AB tüzel kişiliğinin politik ve hukuki duruşunu yansıttığı açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Hal böyleyken AB üyesi herhangi bir ülkenin Tüzüklere riayet etmeme gibi bir şansı da söz konusu olmamaktadır.

Ancak AB müktesebatının bu en önemli hukuki enstrümanlarında Rus gemileri ve Rus petrollerine dair son derece açık hükümler bulunduğu halde birlik üyelerinden Yunanistan'da mukim denizcilik şirketleri şaşkıncu bir şekilde yaptırımları ihlal edecek derecede eylemlerde bulunmaktadırlar.

Yunan Şirketlerinin Rusya'ya Yardımları ve AB Yaptırımlarının İhlali

Washington, D.C. merkezli dünyaca ünlü düşünce kuruluşu Amerikan Girişimcilik Enstitüsü'nden Elisabeth Braw ve yine dünyanın en eski ve saygın denizcilik borsalarından olan Lloyd's of London tarafından aktarıldığı üzere, Yunan denizcilik şirketleri 2022 yılının ilk yarısında – 6 Ekim 2022 tarihli tüzükler yürürlüğe girmeden önce– Rus petrollerinin Avrupa'ya ve dünyanın çeşitli bölgelerine nakliyesi için ilk çıkarılan Tüzüklerdeki boşluklardan istifade etmiş ve AB yaptırımlarını hukuken olmasa bile fiilen ihlal edecek şekilde Rus şirketlerine ve Moskova hükümetine yardım etmişlerdir.⁶ 2022 yılının Mayıs ayında Lloyd's of London'ın istihbarat yetkilileri Rusya'nın Ust-Luga, Primorsk, Novorossisk ve St. Petersburg limanlarında olağandışı bir trafik tespit etmiş, ayın 1'i ile 26'sı arasında 200'den fazla tankerin bu limanlardan çıkarak seyrüsefere başladığını ortaya koymuştur. Lloyd's of London'ın aynı raporuna göre bu tankerlerin 58'i hidrokarbon materyallerin taşınmasında uzmanlaşmış, kamu iktisadi teşebbüsü niteliğinde olan ve en büyük Rus denizcilik şirketlerinden biri olarak kabul

edilen Sovcomflot adlı şirkete; 79'u ise muhtelif Yunan şirketlerine aittir. Bu gemiler her ne kadar en eski denizcilik uygulamalarından biri olan ve günümüzde de sıklıkla başvurulan "Kolay Bayrak Uygulaması"⁷ adı altında Liberya Cumhuriyeti, Marshall Adaları Cumhuriyeti ve Panama Cumhuriyeti gibi devletlerin bayraklarını taşımakta iseler de doğrudan Yunan şirketlerin kontrolü altında bulunmaktadır. Yine Lloyd's of London'ın bu raporuna göre aynı ay içerisinde Yunanistan'ın Kalamata ve diğer bir AB üyesi olan Malta Cumhuriyeti'nin ("Malta") Marsaxlokk ile Marsaskala limanlarından kalkan Yunan sahipli 7 büyük petrol tankeri de Karadeniz'deki Rus limanlarından gelen daha küçük tankerlerden aldıkları hidrokarbon yüklerle Uzak Doğu, Güney Asya ve Ortadoğu'daki muhtelif destinasyonlara hareket etmişlerdir. Bu uygulama ise pratikte gemiden gemiye nakliye (*ship-to-ship*) olarak adlandırılmaktadır.

Savaşın etkilerinin oldukça taze olduğu 2022 yılının yaz ve sonbahar dönemlerinde de bu tür uygulamalar devam etmiş ve Rus petrolü Yunan şirketlerin aracılığı ile dünyaya satılmıştır. Ancak Yunan şirketlerin gerçekleştirdikleri bu eylemler tepkisiz kalmamıştır. Başta devlet başkanı Volodimir Zelenski olmak üzere Ukraynalı hükümet yetkilileri bu duruma açık bir tepki vermiş ve bu ticaretin ne AB'nin ne de Yunanistan'ın menfaatine olduğunu ileri sürerek Rusya ile yapılan ticaretin sonlanmasını talep etmişlerdir.⁸ Dahası AB içerisinde Yunanistan'a çeşitli eleştiriler gelmiş ve AB yetkilileri uluslararası basın kuruluşlarına verdikleri demeçlerde Yunan hükümetini denetleme ve düzenleme görevlerini ya tamamen ya da kısmen yerine getirmedikleri gerekçesiyle eleştirmişlerdir.⁹ Tüm bu eleştirilere karşın Yunan Armatörler Birliği Başkanı ve aynı zamanda Yunanistan'ın en ünlü armatörlerinden Melina Travlos da Yunan şirketlerinin eylemlerinin hukuka uygun olduğunu, yerleşik deniz hukuku norm ve teamüllerine uygun hareket ettiklerini iddia ederek yapılan eylemlerin meşruiyetini savunmuştur.¹⁰

Bu tür tartışmaların süregeldiği ortamda uluslararası toplumdan gelen yoğun baskılar sebebiyle de nihayetinde AB somut adımlar atmak durumunda kalmış ve 2022 yılının sonunda önceki sayfada da bahsi geçen Tüzükleri yürürlüğe koymuştur. Bu şekilde denizcilik alanındaki yaptırımların da kapsamı genişletilmiş ve gemiden gemiye nakliye işlemleri başta olmak üzere Yunan şirketlerinin sıklıkla gerçekleştirdiği uygulamalar açıkça yasaklanmıştır. Ancak yürürlüğe giren bu yeni Tüzüklere ve alınan tüm önlemlere rağmen 2023 yılı içerisinde de benzer faaliyetler görülmüş ve Rus petrolü dünyanın dört bir yanına taşınmaya devam edilmiştir. Her ne kadar artan denetimler ve özellikle Brüksel ve Washington D.C.'den gelen tepkiler sebebiyle artık Yunanistan ve Malta'da bulunan limanlarda geçen yıl olduğu gibi gemiden gemiye nakliye yapılamıyorsa da Yunan şirketler Rusya'ya halen yardım etmektedir.¹¹ Günümüzde Rusya'nın Kore

yarımadası yakınlarındaki liman şehri Vladivostok başta olmak üzere civar Rus limanlarından hareket eden, Yunan denizcilik şirketlerine ait olan ve 'Kolay Bayrak' ülkelerinin bayraklarını taşıyan birçok tanker halen Rus petrolünü taşımasını üstlenmektedir. 'Vergi Cenneti' olarak adlandırılan ve şirket kurmanın son derece kolay olduğu ülkelerde kurdukları paravan şirketler üzerinden, uluslararası tanınırlığı olan sigorta klasman kuruluşlarının veri tabanlarında bulunmayan, hurdaya ayrılmayı bekleyen eski gemileri - ki bu gemilere 'hayalet gemi' adı verilmektedir - değerlerinden çok daha fazla tutarlara satın alan bu Yunan sahipli şirketler, kendileriyle organik ticari bağların kurulmasına fırsat vermeksizin Rus petrolünün ihraç edilmesine vesile olmaktadır.¹² Yunan şirketler bu riskli ticarettten olağanüstü bir gelir elde etmekte, mevcut servetlerini katlamakta, kısacası son derece riskli ama bir o kadar da kârlı bir ticaretin parçası haline gelmektedirler.

Yunan Şirketlerin Eylemlerinin Gerekçeleri

Yunan şirketleri, Amerikan, İngiliz ve Avrupalı kamu kurumlarından, sektörel aktörlerden, akademiden ve medyadan, velhasıl uluslararası toplumdan gelen yoğun baskılara rağmen neden halen daha Rusya'ya yardım etmektedir? Bu durumun altında sadece daha fazla kâr elde etme amacı mı vardır, yoksa Yunanlılar Ruslar ile tarihten gelen ilişkileri doğrultusunda ideolojik saiklerle mi hareket etmektedir? Bütün bu sorulara cevap vermek işgalin başladığı ilk günden itibaren Rusya yanlısı adımlar atan bu şirketlerin eylemlerinin mantığını anlamak için elzemdir.

Yunanlılar antik çağlardan beri denizcilikle uğraşan bir millet olmuştur. Günümüzde Yunan denizcilik şirketleri sahip oldukları binlerce gemi ile uluslararası deniz trafiği üzerinde söz sahibi olmaktadır. Dünyanın en kalabalık ve en genç sivil filosuna sahip olan Yunanistan için denizciliğin önemi dün de bugün de tartışılmaz bir noktada yer almaktadır. Dahası Yunanlılar, sahip oldukları denizcilik kültürü ve anlayışından insanlık tarihinin en çalkantılı dönemlerinde dahi ödün vermemiş ve deniz ticaretini her halükarda devam ettirmeye özen göstermişlerdir. Öyle ki Napolyon Savaşları'ndan Kırım Savaşı'na, İspanyol İç Savaşı'ndan Kore Savaşı'na kadar savaşların ve krizlerin vuku bulduğu dönemde Yunan denizcilerin ambargo, bojkot ve yaptırımları delme noktasında yerleşik bir geleneği bulunduğundan, tarih boyunca materyalist bir bakış açısına sahip olduklarından bahsedebilmek mümkündür.¹³

Tüm bu hususlar dikkate alındığında Yunanlıların bugün de yine materyalistik bir bakış açısıyla hareket ettiği sonucuna ulaşılmaktadır. Tarih boyunca birçok kereler örneği görülen bu durum günümüzde bir kere daha yaşanmaktadır ki gerçekten de Yunan şirketler Rus petrolü ve diğer hidrokarbon materyallerin ticareti sayesinde günlük 300.000 Euro tutarında bir kâr elde

etmekte olup bu tutar 2022 yılının Ocak ayında tüm Yunan şirketlerinin bir ayda elde ettikleri toplam gelirin dahi 30 katından daha büyük bir miktara karşılık gelmektedir.¹⁴ Dolayısıyla Yunan şirketlerin veya bireysel olarak armatörlerin Rusya'ya, Putin'e veya Ukrayna'nın işgaline özel bir sempati duymalarını gerektirecek bir durumun söz konusu olmadığı, ideolojik bir saik taşımadıkları, politik bir amaç gütmedikleri, bilakis sadece daha fazla para kazanmak, daha fazla kâr elde etmek, birçok şirketin ve ülkenin siyasi baskılardan çekindikleri bir ortamda deyim yerindeyse boş kalan piyasayı ele geçirmek maksadıyla yüzyıllardır yaptıkları şeyi tekrar ettikleri mülahaza edilmektedir.

Yunan Şirketlerin Eylemlerinin Hukuki Açından Değerlendirmesi

'Vergi cenneti' ülkelerde kurulan paravan şirketler üzerinden alınan, sigorta klasman kuruluşlarının veri tabanlarında bulunmayan, hurdaya ayrılmaya yakın eski gemilerin 'kolay bayrak' ülkelerinin bayrakları altında seyrişer yapmaları ve boykot altındaki ürünlerin nakliyelerini gerçekleştirmeleri esasında yıllardır örnekleri görülen bir durumdur. Uzun yıllar boyunca Kuzey Kore'ye, Bolivarçı Venezuela Cumhuriyeti'ne veya Saddam rejimine karşı uygulanan ambargo ve boykotlarda da benzer nakliye süreçleri görülmüş ve bugün olduğu gibi 'hayalet gemiler' kullanılmıştır. Dolayısıyla bugün Rus petrolü için görülen bu süreç esasında denizcilik sektörünün, akademinin ve uluslararası ticari ekosistemin oldukça aşına olduğu bir durumdur.

Ancak 2022 yılının Ekim ayından itibaren yürürlüğe giren ve AB müktesebatının parçası olan hukuki düzenlemeler dikkate alındığında Yunan ve Malta limanlarında yapılan gemiden gemiye nakliye işlemlerinin hukuka uygun görülmesi mümkün değildir. Her ne kadar Melania Travlos ve de Lloyd's of London'ın yayın organı Lloyd's List'in baş editörü Richard Meade¹⁵ Ekim 2022'de yürürlüğe giren Tüzüklerin öncesindeki dönemde Yunan ve Malta limanları ile gemilerinde vuku bulan olayları ve gemiden gemiye nakliye süreçlerini hukuka uygun olarak addetseler de mezkûr Tüzükler bu tür eylemleri doğrudan doğruya yaptırımların kapsamına sokmuştur. Zaten bu nedenle artık Yunan ve Malta limanlarında, artan sıkı denetimler hasebiyle de eskisi gibi süreçler yürütülememekte ve gemiden gemiye nakliye eylemleri görülmemektedir.

Yaptırım, boykot ve ambargo kararlarının hukuki zemininde ise yukarıda da ifade edildiği üzere Tüzükler bulunmaktadır ve bu Tüzükler tüm üye ülkeler için bağlayıcıdır. Tüzükleri uygulamak ve burada öngörülen yaptırım kararlarını tatbik etmek ise üye ülkelerin hükümetlerinin görevidir. Dolayısıyla her ne kadar petrol ticaretini Yunan kanunlarına göre kurulmuş özel denizcilik şirketleri gerçekleştirmekteyse de Atina hükümetinin kendi denizcilik ve limancılık şirketleri

üzerinde denetim ve kontrol yükümlülüklerinin bulunduğu ve Avrupa Konseyi tarafından alınan yaptırım kararlarının uygulanmasını sağlaması gerektiği tartışmasıdır. Ancak Yunan şirketlerin ve armatörlerin Atina hükümetiyle aralarında güçlü bağlar olduğu, bu şirketlerin Yunan gayrisafı milli hasılasına her yıl muazzam miktarlarda katkı sağladığı düşünüldüğünde Yunan kamu kurumlarının bu görevlerini hakkıyla yerine getirip getiremeyecekleri veya Yunan armatörler üzerinde hukuki ve idari bir baskı kurup kuramayacakları oldukça müphem bir hale gelmektedir.

Atina Hükümeti AB Yaptırımlarını Uygulamada Noktasında Samimi midir?

Bu husus, bu bağlamda cevaplanması belki de en zor sorudur. Zira her ne kadar Yunanistan şimdiye kadar BM nezdinde gerçekleştirilen tüm oylamalarda Rusya'nın aleyhine oy kullanmış ve resmi kanallardan Rusya'nın Ukrayna'yı işgalini kınamışsa da fiiliyatta, özellikle de son dönemlerde aksi yönde eylemler sergilemektedir. Şüphesiz bu eylemlerin başında, yukarıda da ifade edildiği üzere, denizcilik ve limancılık şirketleri üzerindeki temel denetim ve kontrol görevlerinin yerine getirilmemesi ve de hâlihazırda yürürlükte olan 11 numaralı yaptırım paketinin görüşüldüğü dönemde (2023 yılının Bahar ayları) bir diğer AB üyesi olan Macaristan ile birlikte yaptırımlar konusunda muhalif yönde görüş bildirmesidir.

Bu noktada Yunanistan'ın muhalif bir tavır takınması ise doğrudan doğruya işbu çalışmanın konusu ile ilgilidir. Öyle ki Kiev hükümeti internet üzerinden yayınlamakta olduğu "The War and Sanctions Database Project" isimli internet sitesi üzerinden (<https://sanctions.nazk.gov.ua/en/>) Rusya'ya doğrudan ve dolaylı yoldan destek veren onlarca yabancı şirketin ve bu şirketlerin yetkililerin isimlerini ifşa etmek ve bu şirketler aleyhine boykot çağrısı yapmaktadır. Onlarca şirketin isimlerinin yer aldığı bu listede ise 9 şirketi bulunan Çin'in ardından ikinci sırada 5 şirket ile Yunanistan gelmektedir ki bu 5 şirket, Yunanistan'ın en büyük denizcilik şirketlerinden olan ve bu çalışmanın önceki sayfalarında da eylemleri izah edilen; TMS Tankers

Öyle ki Napolyon Savaşları'ndan Kırım Savaşı'na, İspanyol İç Savaşı'ndan Kore Savaşı'na kadar savaşların ve krizlerin vuku bulduğu birçok dönemde Yunan denizcilerin ambargo, boykot ve yaptırımları delme noktasında yerleşik bir geleneği bulunduğundan, tarih boyunca materyalist bir bakış açısına sahip olduklarından bahsedebilmek mümkündür.

Bir yanda muazzam miktarlarda kazanç elde etme fırsatı diğer yanda ise 21.yy'da Avrupa'da yaşanan konvansiyonel bir işgal hareketine destek verme ithamı altında kalınması riski Atina başta olmak üzere bu ülke hükümetlerinin gündemini meşgul etmektedir.

Ltd.; Dynacom Tankers Management Ltd.; Delta Tankers Ltd.; Minerva Marine Inc.; ve Thenamaris Ships Management isimli şirketlerdir.¹⁶

Adı geçen şirketlerin Kiev hükümetinin resmi internet sitesinde isimlerinin ifşa edilmesinin ise hem bu şirketleri hem de bu şirketler sayesinde gayrisafi milli hasılasına katkı yapan Atina hükümetini ziyadesiyle rahatsız ettiği söylenebilir. Zira mezkûr internet sitesi açık bir şekilde bu şirketleri ve farklı ülkelerde daha birçoğunu yaptırımları delmekle itham etmektedir. Bu durum da adı geçen şirketlerin hem prestijlerine büyük bir darbe vurmakta hem de uluslararası borsalarda işlem gören hisselerinin değerini düşürerek bu şirketlere ağır parasal kayıplar verdirmektedir. Tüm bu nedenlerle, Atina hükümeti yaptırım paketinin görüşüldüğü dönemde bu şirketlerin yaptırımları ihlal ettiğine dair açık kanıtların sunulmasını ve de adı geçen şirketlerin Kiev hükümetinin resmi internet sitesinden kaldırılmasını talep etmiş ve bu kanıtlar ibraz edilene kadar da yaptırımları onaylamama kararı almıştır.¹⁷ AB organlarının 11 numaralı yaptırım paketini hazırlamasının temel gerekçesinin daha önceden yürürlüğe girmiş yaptırımların etrafından dolanılmasını, çığnemesini önlemek olması ise esasında Brüksel'in de Yunan şirketlerinin yaptıklarının farkında olduğunun açık bir göstergesidir.

İzleyen süreçte ise AB'nin 11 numaralı yaptırım paketi 23 Haziran 2023 itibarıyla yürürlüğe girmiş olup yukarıda adı geçen 5 Yunan şirketinin isimleri ise halen daha Kiev hükümetinin resmi internet sitesinde ifşa edilmeye devam olunmaktadır. Bu yeni yaptırım paketinde ise yine ticaret, lojistik, denizcilik ve enerji alanlarında yaptırımlar öngörülmüştür. Buna göre Rus petrolü yüklü olduğundan şüphelenilen bütün gemilerin AB limanlarına erişiminin yasaklandığı, gemiden gemiye nakliye yapacak olan gemilerin mutlaka en az 48 saat öncesinde bu eylemlerini bildirmelerinin şart olduğu, rotalarını manipüle eden veya Navigasyon İzleme Sistemlerini kasıtlı olarak kapatan gemilerin de AB limanlarına kabul edilmeyecekleri ifade edilmiştir.

Atina hükümetinin yeni yaptırım paketine onay vermesi ise Brüksel'den ve/veya uluslararası toplumdan aldıkları tepkilerle açıklanabilmektedir. Zira sektörel

aktörlerin, akademinin, uluslararası medya organlarının ve ABD ile Birleşik Krallık istihbarat servislerinin somut kanıtlar sunduğu bu ortamda yaptırımlara daha fazla direnmenin Yunanistan'ın politik duruşunun da sorgulanmasına neden olacağı aşikardır. Tüm bu nedenlerle Yunanistan'ın yeni pakete onay vererek AB'nin ve Batı'nın temel politik güdümünden ayrılmak istemedikleri ve yine yaptırımlar konusunda direnç gösteren bir diğer AB üyesi Macaristan gibi yoğun eleştirilerden kaçınmak istedikleri çıkarımında bulunulabilir.

Sonuç

Rusya'nın Ukrayna'ya karşı başlattığı işgal hareketinin artık sadece Moskova ve Kiev arasındaki bir mesele olmadığı, bilakis Samuel Huntington'un 'Medeniyetler Çatışması' eserinde ortaya koyduğu üzere 'Batı' ve 'Doğu' arasında arasındaki bir sıcak/soğuk savaşın yeni bir versiyonu haline geldiği söylenebilir. İki tarafın destekçileri de birbirlerine hem savaş meydanlarında hem denizlerde hem borsa tahtalarında hem de ticari pazarlarda üstünlük kurma ve zarar verme peşindedir. Yunanistan ve belli bir nispette Malta ya Macaristan gibi ülkelerin ise takındıkları politik tavırlar ise bu durumu daha da içinden çıkılmaz bir hale getirmektedir. Bir yanda muazzam miktarlarda kazanç elde etme fırsatı diğer yanda ise 21.yy'da Avrupa'da yaşanan konvansiyonel bir işgal hareketine destek verme ithamı altında kalınması riski Atina başta olmak üzere bu ülke hükümetlerinin gündemini meşgul etmektedir.

Bununla birlikte uluslararası denizcilik sektörüne yön veren Yunan şirketlerinin yaptırımları ihlal eder nitelikteki eylemlerini devam ettirecekleri ve böylesi kazançlı bir iş kapısını kapatmayacakları da aşikardır. Mevcut uluslararası hukuki sistemin boşluklarından istifade eden Yunan şirketlerin faaliyetlerini sürdürecekleri ve 'hayalet gemiler' sayesinde Rus petrolünü dünyaya satmaya devam edecekleri düşünülmektedir. Bu şirketler arasında uzun yıllardır olduğu gibi bugün de denizciliğin kadim teamüllerinin ve uluslararası hukuki düzenlemelerinin açık noktalarını kullanarak Rus petrolünü taşımayı sürdüreceklerdir. Zira Çin ve Hindistan başta olmak üzere dünyanın enerji ihtiyacı ve petrole olan bağımlılığı ile Yunan şirketlerinin petrol ticaretinden gelecek olan paraya tamahkârlığı sürdükçe Rus petrolünün de dünyanın dört bir yanına taşınmaya devam edileceği anlaşılmaktadır. AB yeni yaptırım kararları aldıkça, Tüzükler yayınladıkça, hukuki bir altyapı tesis ettikçe bu ticaretin daha da zorlaşacağı kaçınılmazdır. Ancak 'hayalet gemiler' veyahut başkaca bir yöntem vasıtasıyla her zaman için 'etik olmasa bile normlara uygun' başkaca yollar kullanılarak yaptırımların delineceği tahmin edilmektedir.

Ancak bütün bu çıkarımlar ışığında hem Atina'nın hem de Brüksel'in birtakım zorluklarla karşılaşacağı ise

kuvvetle muhtemeldir. Öyle ki Brüksel, Yunanistan ve belli bir oranda Macaristan'ın bugün gösterdiği direncin daha sertlikle gelecekte de karşı karşıya kalabilecektir ki bu durum AB kurumlarının da etkinliğinin, bütünlüğünün ve gücünün sorgulanmasını beraberinde getirecektir. Dahası bu tür direnç girişimlerine karşı sert tepkiler verilmesi veya başkaca yaptırımlar öngörülmesi Yunanistan veya Macaristan gibi ülkeleri Rusya, Çin veya Hindistan ile daha da yakınlaştırabilecektir. Yunanistan için de mevcut tablo birçok zorluğu içerisinde barındırmaktadır. Atina hükümeti her ne kadar şirketlerinin ve dolayısıyla Yunan ekonomisinin akıbetini düşünmekte ise de AB'nin bir üyesi, Batı dünyasının da bir parçası olarak kalmaya devam etmek isteyecektir. Zira AB'nin ve Batı dünyasının ekonomik, politik ve askeri gücü, esasında Yunanistan için de bir güven kaynağıdır ve Atina hükümeti 1981 yılından beri üyesi olduğu

AB'nin getirdiği kazanımları Rusya için feda edecek bir durumda değildir. Dolayısıyla Yunanistan'ın AB'nin eylemlerinden rahatsızlık duyduğu hususlar var ise de – olağanüstü gelişmelerin yaşanmadığı veya mücbir sebeplerin bulunmadığı bir ortamda– Rusya'dan yana açık bir siyasi tavır içeriğine girmeyeceği düşünülmektedir.

Sonuç olarak, AB kurumlarının da Yunanistan'ın da ve Yunan denizcilik şirketlerinin de önlerinde çok bilinmeyenli bir denklem olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Her bir taraf bundan sonraki hamlelerini çok dikkatli bir şekilde gözeterek yapmalı ve sadece politik değil aynı zamanda hukuki, ekonomik, sosyo-kültürel ve sektörel dinamikleri de göz önüne alarak kendilerine hem hukuka, hem de vicdani ve etik değerlere uygun bir yol haritası çizmeleri gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır.

Sonnotlar

- 1 Tomlinson, L.Y. & Wehner, G. (2023, May 21) "Russian Invasion Kills 42K Ukrainian Civilians Since Start of War, US Officials Say", *Fox News*, <https://www.foxnews.com/world/russian-invasion-kills-42k-ukrainian-civilians-since-start-war-us-officials-say>
- 2 Putin, V. (2021) "On the Historical Unity of Russians and Ukrainians", *Kremlin*, <http://en.kremlin.ru/events/president/news/66181>
- 3 McDougall, C. (2023) "The Imperative of Prosecuting Crimes of Aggression Committed against Ukraine" *Journal of Conflict and Security Law*, 28 (2), 203-230
- 4 European Council (2023, June 26) EU Sanctions against Russia explained, <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions/restrictive-measures-against-russia-over-ukraine/sanctions-against-russia-explained/#sanctions>
- 5 Adı geçen Tüzüklerin tam metinlerine erişmek için aşağıdaki link kullanılabilir: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2022:259I:FULL&from=EN>
- 6 Braw, E. (2022, November 23) "How Greek Companies and Ghost Ships Are Helping Russia", *Foreign Policy*, <https://foreignpolicy.com/2022/11/23/how-greek-companies-and-ghost-ships-are-helping-russia/>; Wallace, J. & Paris, C. (2023, May 4) "The 'Bad Boy' of Shipping Cashes In on Russian Oil", *The Wall Street Journal*, <https://www.wsj.com/articles/the-bad-boy-of-shipping-cashes-in-on-russian-oil-4668c238>
- 7 Kolay Bayrak Uygulaması (Flag of Convenience) antik kökenleri Roma İmparatorluğuna kadar giden bir uygulamadır. Buna göre bir armatör gemisini vatanında olduğu ya da şirketinin kurulduğu ülkenin kanunlarına göre değil ancak birtakım hukuki, ekonomik ve diplomatik kolaylıklardan istifade etmek adına ulusal sicillerini genel kullanıma açan, daha hafif kayıt şartları talep eden, vergi vb. avantajlar teklif eden başka ülkelerin sicillerine kaydetmektedir. Bu uygulamadan armatörler de Kolay Bayrak Ülkeleri de önemli kazanımlar elde etmektedir. Uygulamanın müspet olduğu gibi menfi yönleri de bulunmakta olup konu akademik, hukuki, politik ve sektörel çevrelerde sıklıkla tartışılmaktadır. Günümüzde tüm dünyadaki ticari gemilerin %75'inden fazlası bu uygulama kapsamında 'Kolay Bayrak' altında seyirüsefer yapmaktadır.
- 8 Anadolu Ajansı (2022, July 24) "Greek Tankers Continue to Transport Russian Oil As War Rages: Report", <https://www.aa.com.tr/en/energy/oil/greek-tankers-continue-to-transport-russian-oil-as-war-rages-report/35890>
- 9 Baczynska, G. (2023, January 11) "Greece, Malta Lag in Sanctioned Russian Assets – EU", *Reuters*, <https://www.reuters.com/world/europe/greece-malta-lag-behind-sanctioning-russian-assets-eu-2023-01-11/>
- 10 Papachristou, H. (2022, June, 10) " 'Nothing Illegal': UGS Chief Responds to Criticism on Greeks and Russian Oil", *TradeWinds*, <https://www.tradewindsnews.com/tankers/-nothing-illegal-ugs-chief-responds-to-criticism-on-greeks-and-russian-oil/2-1-1235755>
- 11 Gavin, G. (2023, May 23) "Fight Against 'Shadow Fleet' Shipping Russian Oil Takes EU into Uncharted Waters", *Politico*, <https://www.politico.eu/article/russia-shadow-fleet-eu-sanction-ukraine-war-oil/>
- 12 Malsin, J. (2023, August 18) "The Ghost Fleet Helping Russia Evade Sanctions and Pursue Its War in Ukraine", *The Wall Street Journal*, <https://www.wsj.com/business/energy-oil/the-ghost-fleet-helping-russia-evade-sanctions-and-pursue-its-war-in-ukraine-19e77a0c>
- 13 Harlaftis, G. (1997) *A History of Greek-Owned Shipping: The Making of an International Tramp Fleet, 1830 to the Present Day*, Routledge: New York
- 14 Pledge Times (2022, August 25) "Greek Shipowners Rush to Transport Russian Oil Before European Sanctions Are Applied", <https://pledgetimes.com/greek-shipowners-rush-to-transport-russian-oil-before-european-sanctions-are-applied/>
- 15 Braw, E. (2022, November 23) "How Greek Companies and Ghost Ships Are Helping Russia", *Foreign Policy*, <https://foreignpolicy.com/2022/11/23/how-greek-companies-and-ghost-ships-are-helping-russia/>
- 16 Government of Ukraine (2023) International Sponsors of War, <https://sanctions.nazk.gov.ua/en/boycott/>
- 17 Moens, B., Barigazzi, J. & Kijewski, L. (2023, May 26) "New Sanctions Against Russia Stuck in Limbo over Greek-Hungarian Protest", *Politico*, <https://www.politico.eu/article/new-sanctions-against-russia-stuck-limbo-greece-hungary-protest-ukraine-war/>